

İYİLİĞİ EMRETME, KÖTÜLÜĞÜ ENGELLEME GÖREVİ*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Cumanız mübarek olsun, aziz ve sevgili Akra dinleyicileri!

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlelerinizi sevdiklerinizle beraber, iki cihanın her türlü hayırlarına sahip ve mazhar eylesin...

a. Kötülüğe İzin Vermenin Cezası

Peygamber SAS Efendimiz'in bir veya iki hadis-i şerifini okumak istiyorum. Peygamber SAS Efendimiz, Cerîr RA'nın rivayet ettiği ve İbn-i Ebi'd-Dünyâ'nın kaydettiği bir hadis-i şerifinde buyuruyor ki:¹

---

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

¹ İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Ukûbat*, c.I, s.290, no:259; Cerîr ibn-i Abdullah RA'dan. Lafız farkıyla: İbn-i Mâce, c.II, s.1329, no:4009; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.363, no:19236; s.364, no:19250 ve s.366, no:19273; İbn-i Hibban, *Sahîh*, c.I, s.536, no:300 ve s.537, no:302; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.92, no:663; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.II, s.331, 332, no:2379-2385; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.X, s.91, no:19979; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.379; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.XIX, s.17; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXVII, s.247; . İbn-i Abdi'l-Ber, *et-Temhîd*, c.XXIV, s.312; Cerîr ibn-i Abdullah RA'dan.

Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.525, no:4338; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.X, s.91, no:19978; Huşeym Rh.A'ten.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.78, no:5577, 5535; *Câmiu'l-Ehâdis*, c.X, s.433, no:9974, 20662.

أَيُّمَا قَوْمٍ عُمِلَ فِيهِمْ بِالْمَعَاصِي هُمْ أَعَزُّ

وَأَكْثَرُ لَمْ يُغَيَّرُوا إِلَّا عَمَّهُمُ اللَّهُ بِعِقَابِهِ

(ابن أبي الدنيا عن جرير)

RE. 178/1 (*Eyyümâ kavmin umile fîhim bi'l-meàsî, hüm eazzü ve ekser, lem yugayyirû, illâ ammehümü'llàhu bi-ikàbihî.*) *Sadaka rasûlü'llàh.*

Sosyal bir konuyu, cemiyetle ilgili bir meseleyi anlatan bir hadis-i şerif. Buyuruyor ki Peygamber SAS Efendimiz:

“—Herhangi bir kavim ki, içinde kötülükler, günahlar, isyanlar icrâ olunuyor da, onlar daha çok olduğu halde, daha izzetli, kuvvetli oldukları halde, o isyanları durdurmuyorlar, o kötülükleri, günahları engellemiyorlarsa; muhakkak Allah-u Teâlâ Hazretleri azabını hepsine birden şâmil eder.” Yâni, sadece isyanı yapan, günahı işleyenleri değil, isyana sessiz kalanları, aldırmayanları da ikâbına mâruz bırakır. Cezasını onlara da şâmil kılar, hepsini birden cezalandırır.

(*Sadaka rasûlü'llàh*) “Rasûlü'llàh doğru söylemiştir.” Ne kadar güzel söylemiştir! İslâm, ferdin kendi hayatına önem verdiği kadar, topluluk hayatına da çok büyük önem veriyor, değer veriyor ve o konuda da nizam getiriyor, ölçü getiriyor, kâide getiriyor, esasları ve usûlleri koyuyor.

Şimdi insanlar şahsen günah işlemeyecekler. Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin yapma dediği, yasak ettiği kötülükleri yapmayacaklar. İslâm'ın emirleri ana ölçü olarak beş esası ihtiva ediyor, beş ana hedefe yönelmiş bulunuyor. Bu ana hedeflerden birisi de toplumun ıslahıdır. Yâni İslâm dini, acaba sadece ferdin dini midir?.. Sadece fertle mi ilgilidir. Hani,

Din bir duygu, ona kimse ilişmez;

Lâikliği ben böylece bileyim.

diye şiirler okuturlardı okullarda...²

Din ferdî bir duygu mudur? Sadece fertle, ferdin rûhî hayatıyla mı ilgileniyor?.. Hayır! Bizim dinimiz öyle değil... Bizim dinimiz fertle de ilgileniyor, onun ruhuyla da, kalbiyle de ilgileniyor, imanı ile da ilgileniyor, hareketleriyle de ilgileniyor; toplumla da ilgileniyor. Hatta, toplumun devamı için nesille ilgileniyor. Hatta, insanların malları ve mülkleriyle ilgileniyor. Malın mülkün telef edilmemesini, zarara uğratılmamasını da esaslar koyarak gösteriyor.

İslâm'ın ana hedeflerinden birisi toplumdur. Emirlerindeki ve yasaklarındaki amaçlardan bir tanesi, toplumun menfaatlerini gözetmek, korumak ve kollamaktır. O halde İslâm, aynı

---

² Bu mısralar, Hasan Ali Yücel'in *Altı Ok* isimli şiirinde geçmektedir:

Dinle devlet ayrı şeydir, birleşmez;

Din, bir duygu; ona kimse ilişmez.

Devlet dine, din devlete karışmaz;

Laikliği ben böylece bileyim!

zamanda sosyal yönü çok çok kuvvetli bir din olarak karşımızdadır.

Bugünkü toplumlarda, hattâ sosyal toplum denilen, batılıların, “Biz halkı, toplumu düşünüyoruz, toplumun menfaatlerine önem veriyoruz.” diye kendi kendilerine koydukları usüllerle yönetilen toplumlarda veya ferdi ve hürriyetleri toplum için feda etmiş komünist toplumlarda bile, insanların şahsî durumlarıyla ilgilenilmez, onların işledikleri kusurlar ve günahlarla ilgili bir şey söylenmez.

“—Evinde insan ne yaparsa yapar; isterse herkes için hoş olmayan bir şeyi de yapsa, kimse karışamaz. Çünkü kendisinin evidir.” denilir.

İslâm öyle değil... İslâm insanın kendisiyle, toplumuyla, eviyle, rûhî hayatıyla, aklıyla, kalbiyle, her şeyiyle uğraşüyor. İslâm’da bir insan,

“—Bu benim malımdır. İstedğim gibi kırarım, dökerim, yakarım, yıkarım!” da diyemez.

Kendi malı olduğu halde, kendi malına telef vermeğe hakkı yoktur. Verdiği takdirde, kadı onu da cezalandırabilir.

İslâm’ın bu ana yapısı çok güzel bir yapı, çok muhteşem bir yapı... Bütün beşerî nizamlarla mukayese edilemeyecek kadar onlardan üstün olan bir karakteri dinimizin. El-hamdü lillâh ki, Allah bizi müslüman yaratmış.

Şimdi insan şahsen günah işlemeyecek, günahlardan, haramlardan sakınacak...

Ferdî olarak, öz hayatında, hiç kimsenin olmadığı bir yerde, dağın başında veya bir odanın

içinde, veya karanlık bir gecede, kimsenin görmesi ve ilgilenmesi mümkün olmayan bir yerde bile, Allah'a karşı, Allah'ın kendisini gördüğünü bilerek hareket edecek.

Allah'ın kendisini gördüğünü bilmesi, o edebe riayet etmesi çok yüksek bir makamdır İslâm'da. Buna *makâm-ı ihsân* diyoruz, yâni ibadeti en güzel derecede yapmak makâmıdır. Çok güzel...

İnsan ferden, yalnız başına, en karanlık yerde, en تنها yerde bile olsa, günah işlemeyecek. Şahsen Allah'ın emrini tutacak, sevaplı işleri yapmağa çalışacak, Allah'ın emrine uymağa çalışacak.

Ama bu yetmiyor. Toplulukta başkalarının günah etmesi karşısında da, müslümanın bir tavırının olması lâzım! Başkalarının Allah'ın rızasına uygun olmayan işler yapması halinde de, onlara karşı bir sorumluluğu var. Bu çok yüksek bir sorumluluktur, çok yüksek bir fazilettir. Ne yapması lâzım?.. O kötülüğü yaptırmamağa çalışması lâzım!

Bugün modern ülkelerde, işte vatandaşlık şuuru deniliyor. Nizamları korumak için onların bazı şeyleri akledip yapmaları gerektiği, vatandaşlığının gereği olan birtakım müdahaleleri yapması; polis olmadan polis gibi bir suç işleyen, kötü bir şey yapan kimseye müdahale etmesini söylüyorlar.

Ama İslâm, bu konuda çok daha ileri... Buyuruyor ki Peygamber Efendimiz:

“—Bir kavim, bir topluluk, bir insan grubu, belde, kasaba, şehir, köy halkı veya bir grup insan... Bunların içinde bazıları günah işliyor. Sen işlemiyorsun, ama sen de o gruptasın; bazıları günah işliyor.

Günah işleyenler eğer azınlıkta ise, günah işlemeyenler daha aziz, miktar bakımından fazla ise, daha çoksa ve güç yetirebilecek durumda ise, günah işleyenleri engelleyecek, o yapılmaması gereken şeyi yaptırmayacak güçteyse; (*lem yugayyirû*) o kötülüğü engellemiyorlarsa...” Demek ki ne yapacaklar?.. Elleriyle fiilen müdahale edecekler, derhal tavır alacaklar ve yaptırmamak için fiilî tedbirler nelerse, onları yapacaklar.

Çünkü kötülüktür, zarardır, yanlıştır, doğru değildir. Onu yaptırmamak için elinden geleni yapması, bütün gayretini göstermesi gerekiyor.

Onu yapmadılar, o isyan pozisyonunu, o şartları değiştirmediler. Yapılan işe müdahale etmediler.

“—Yapsın, bana ne, ben yapmıyorum ki... Allah ona cezasını verir. İşte ben namaza gidiyorum, camiye gidiyorum.” diyemez.

Böyle derse ne olur?..

(*Illâ ammehümü'llàhu bi-ikàbihî*) “Allah o zalimlere, o günahkârlara vereceği cezayı, sadece günahkârda bırakmaz; bütün o topluma, o duygusuz topluma, o kötülüğü engellemeye çalışmayan topluma; o günahkârı günahından vazgeçirmeğe fiilen müdahale etmeyen, söz-

le nasihat etmeyen, engellemeye çalışmayan, tavır koymayan topluma ikâbını, yâni cezasını, azabını umûmî olarak indirir. Yâni, hepsini cezalandırır.”

O halde burada İslâm'ın, başka bütün toplumlardan çok daha farklı bir yönünü görmüş oluyoruz. Bütün modern hukuk sistemlerinden daha üstün bir tarafını görüyoruz. Hiç bir sistemde olmayan bir güzel tarafını görüyoruz: Kendisi günah işlemeyecek, faziletli insan olacak, — şimdikilerin hoşuna gidecek sözle söyleyelim— iyi bir vatandaş olacak ama, yeterli değil. Ne yapacak?.. İyi olmayan insanları, günah işleyen insanları, kötü vatandaşları, o kötülükleri yapmalarını engelleyecek şekilde hedef alacak ve faaliyette bulunacak ve çalışmalar yapacak... Bütün gayretini gösterecek.

Bu gayretini göstermediği zaman, ceza kendisine de gelecek. İslâm'da sadece bir suçu işlemekten dolayı ceza gelmiyor, suçu işlemediği halde suça müsamaha etmekten de ceza geliyor. Göz yummaktan da ceza geliyor, aldırılmaktan, vurdum duymazlıktan da ceza geliyor. Vazifeyi yapmamaktan dolayı da ceza geliyor.

Bu, çok yüksek bir vasıftır. Dinimizin bizlere yüklediği ödev, son derece modern, modernlerin modernini, ilerilerin ilerisi, çağlar üstü güzel bir sistemdir.

b. İslâm'ı Güzel Öğrenelim!

O halde nasıl yaşayacağız?.. Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin emirlerini öğreneceğiz. Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin nereden biliyoruz?.. Peygamber Efendimiz'e indirmiş olduğu vahiylerin toplamı olan, mesajların toplandığı yer olan Kur'an-ı Kerim... Onu öğreneceğiz.

Allah-u Teâlâ Hazretleri melek vasıtasıyla ve başka usüllerle, şekillerle Peygamber Efendimiz'e kendi mesajını vahyetmiştir, ulaştırmıştır, bildirmiştir. Peygamber Efendimiz de,

“—Allah bana şu mesajı gönderdi, şu vahiy geldi, Kur'an nâzil oldu.” diyerek etrafındakilere bunu açıklamıştır. Etrafındaki vahiy kâtipleri de Peygamber Efendimiz'e gelen vahiyleri kaydetmişlerdir.

Biliyorsunuz, vahiy kâtipleri arasında kimler var?.. Meselâ, Ebû Eyyûb el-Ensârî Efendimiz de vahiy kâtiplerinden biriymiş. İstanbul'un medar-ı iftihar büyüğümüz, Haliç'te camisi olan, Eyüp Sultan semtine ismini vermiş olan sahâbi... İşte böyle vahiy kâtipleri Allah'ın emirlerini yazmışlar.

Allah'ın emirlerini almış olan Peygamber Efendimiz'in davranışı nedir?.. En güzel şekilde Allah'ın emirlerini uygulamaktır. Kur'an-ı Kerim'i en iyi anlayan kimdir?.. Peygamber Efendimiz... Kur'an-ı Kerim'i en iyi anlatan insan kimdir?.. Peygamber Efendimiz... Kur'an-ı Kerim'i en iyi yaşayan insan kimdir?.. Yine Peygamber Efendimiz...

Allah-u Teâlâ Hazretleri hangi emri indirmişse, ilk uygulayan ve en mükemmel tarzda, en güzel, en tam şekilde uygulayan Peygamber SAS Efendimiz'dir. O halde onun hayatı, onun davranışları, sözleri, yatışı kalkışı, harekâtı sekenâtı, hepsi, aslında Kur'an-ı Kerim'in bir çeşit açıklamasıdır. Çünkü, Allah'ın vahyi ona geliyor. O da Allah'ın vahyine göre hayatını düzenliyor. Onun hayatı, Kur'an-ı Kerim'in uygulanışının modeli olarak, tablosu olarak, manzarası olarak karşımızda bulunuyor.

Binâen aleyh, bu açıklamalardan sonra, Peygamber SAS Efendimiz'in hadis-i şerifleri de Kur'an-ı Kerim'in en güzel açıklaması durumundadır. O halde Kur'an-ı Kerim'in iyi anlaşılması için, Peygamber Efendimiz'in iyi anlaşılması için, Allah'ın mesajının tam anlaşılması, Allah'a en güzel kulluk edilebilmesi için, bizim Kur'an-ı Kerim'i bilmemiz gerekiyor, Peygamber Efendimiz'in hadis-i şeriflerini bilmemiz gerekiyor.

Tabii, aynı pozisyonda olan insanlar sadece biz değiliz ki, biz bin dört yüz küsur yıl sonra dünyaya gelmişiz. Bizim gibi ne kadar insan var aynı durumda... Bizden ne kadar ihlâslı, bizden ne kadar Arapça'yı daha iyi bilen, takvâsı ileri, güzel ahlâklı, alim, fâzıl, kâmil insanlar gelmiş geçmiş... Onlar da bu emirlerin karşısında, sorumluluk duygusuyla, iyi müslüman olalım diye çalışmışlar, ömürlerini geçirmişler. Bir kısmı eserler yazmışlar, çok güzel eserler...

Misâl, nümûne: İmâm-ı Gazâlî Hazretleri'nin³

³ Ebû Hâmid Muhammed el-Gazâlî: Hicri 450 (Miladi 1058) yılında Horasan'ın Tus şehrinde doğdu. İlköğrenimini Tus'ta Ahmed bin Muhammed er-Razikânî'den aldı. Daha sonra Cürcan şehrine giderek Ebû Nasr el-İsmailî'den eğitim gördü. Daha sonra 28 yaşına kadar Nişabur Nizamiye Medresesi'nde öğrenim gördü. İtikadi düşünce olarak Ebu Hasan Eş'ari'den ve ameli görüş olarak ise Şafiî'den etkilenmiştir.

Hocası İmam-ı Haremeyn lakaplı Abdülmelik el-Cüveynî 1085 yılında ölünce Nişabur'dan Büyük Selçuklu Devleti'nin veziri Nizamülmülk'ün yanına gitti. 1091 yılında Bağdat'taki Nizamiye Medresesi'nin baş müderrisliği'ne tayin edildi. Burada kısa sürede ün ve saygınlık kazandı. İçine girdiği ruhsal bunalımın da etkisiyle tasavvufa yöneldi. Ebu Ali Farmedi'ye intisab etti. Medresedeki görevini bırakarak 1095 yılında Bağdat'tan ayrıldı ve Şam'a gitti. Şam'da iki yıl kaldıktan sonra, 1097 yılında hacca gitti.

Hac sonrası Şam'a döndü ve buradan Bağdat yoluyla Tus'a geçti. Şam ve Tus'ta bulunduğu sürede uzlet yaşamı sürdü ve tasavvuf alanında ilerledi. Bağdat'tan ayrılışından on bir yıl sonra 1106 yılında Nizamülmülk'ün oğlu Fahrülmülk'ün ricası üzerine Nişabur Nizamiye Medresesi'nde tekrar eğitim vermeye başladı. Kısa süre sonra buradan Tus'a dönerek yaptırdığı tekkede müritleriyle birlikte sûfi yaşamı sürdü. Gazali 1111 (Hicri 505) yılında doğum yeri olan İran'ın Tus şehrinde vefat etti.

Gazâlî, risale ve reddiyeleri ile birlikte 500'e yakın kitap yazmıştır. Ancak günümüze kadar ulaşan eserlerinin sayısı 75 tanedir. Eserlerinden bazıları:

1. *Ihyau Ulumi'd-Din*: Gazali'nin en çok bilinen ve en büyük eseridir. Bu kitapta fıkıh ve tasavvuf konuları ele alınmıştır. İslam dünyasında çok okunan kitaplar arasındadır. Kitaba dair çeşitli şerhler de yazılmıştır.

2. *El-Münkızu mine'd-Dalal*: Bu kitabında, hakikate nasıl eriştiğini anlatmakta ve bazı fırkaları inceleyerek tenkit etmektedir.

3. *Makasidü'l-Felasife*: Felsefeyi tenkit etmeden **önceki** incelemesidir.

4. *Tehafütü'l Felasife*: Aristo felsefesine tenkit amacıyla yazılmıştır.

5. *El-Iktisad fi'l-İtikad*: Kitap, itikad konuları içerir.

6. *Kimyâ-i Saadet*: *Ihyau Ulumi'd-Dîn* kitabının kısaltılarak Farsça'ya çevrili niteliğini taşır.

Ihyâu Ulûm'u... Muhteşem bir eser. Bunun gibi çeşitli eserler yazılmış. Büyük tecrübeler geçirilmiş, birçok dînî meseleler detaylı bir şekilde münakaşa edilmiş, müzakere edilmiş, herkes o konudaki fikrini söylemiş; İslâmî ilimler gelişmiş ve incelikler çok güzel öğrenilmiş ve açıklanmış.

Bunları şu bakımdan söylüyorum: O büyüklerimizimizin, o alimlerimizin, müctehidlerimizimizin, o kâmil evliyâ insanların, sâlih insanların da tecrübeleri; bizim dini daha iyi anlamamız için, kafamıza takılan problemlerin cevabını daha iyi bulmamız için mutlaka gerekli...

O halde, alim ve fâzıl selef-i sâlihînimizi de öğreneceğiz, takip edeceğiz. Onlar bizim dînî kültürümüzdür. Oradan da İslâm'ın neresinin daha mühim olduğunu, hayata nasıl tatbik edileceğini bileceğiz.

Tamam, bunları bildik. Kur'an-ı Kerim, hadis-i şerif, icmâ-ı ümmet, kıyâs-ı fukahâ, sâlihlerin yaşayışı; tamam, İslâm belli... İslâm meçhul değildir. İslâm bellidir, âşikârdır, pırıl pırıldır, hedefi gün gibi göstermiştir, hiç tereddüt yoktur. Ulemanın arasındaki ihtilaflar detaydadır. Hiç kimse kalkıp da içki helâldir dememiştir. Akli korumayı hedef alıyor çünkü dinimiz. Hiç bir kimse kalkıp da haksız bir kazancı savunmamıştır. Alın terini ve hakkâniyeti esas alıyor dinimiz.

Onun için, bunlara bakarak İslâm'ı yaşamağa çalışacağız. Kâfî mi?.. Değil! İslâm'ı yaşatmağa da çalışacağız. Bu yaşatmak iki şekilde oluyor: İslâm'ı çoluk çocuğumuza öğretmek şeklinde

oluyor. Hanımımıza/beyimize öğretmek şeklinde oluyor; çevremize öğretmek şeklinde oluyor.

Şimdi ben şu anda seyahat halindeyim, muhtelif kimselerle de görüşüyorum. Doğuda görev yapmış bir arkadaşım dün anlattı:

“—Hocam, biz doğuyu dînî bakımdan çok kuvvetli biliriz. Doğrudur, hakîkten büyük alimler yetişiyor ve onlar da hoca oluyorlar, müftü oluyorlar. Ama halk öyle değil... Halka aşağı indiğiniz zaman, çok cahil oldukları görülüyor. Onların eğitilmesi, öğretilmesi çok önemli...” diyor.

Kendi hizmet gördüğü bir mahrumiyet bölgesinden böyle bilgiler verdi.

Doğu da öyle, batı da öyle, İstanbul’da da öyle... Birçok kimse İslâm’ı seviyor, ben müslümanın diyor, bildiği kadarıyla da uygulamaya çalışıyor. Ramazan’da orucunu tutuyor. Kandil simitlerinden, minarelerdeki ışıklardan Kadir Gecesi’ni bildiği için, Kadir Gecesi’ni ihyâ etmeğe çalışıyor. İyi niyeti var ama, bilgisi yok ve hayatında uygulaması yok...

Bunu öğretmemiz lâzım! Halka da öğretmemiz lâzım, kendi yakınlarımızdan başlayarak herkese öğretmemiz lâzım, tebliğ etmemiz lâzım! Hattâ İslâm’a karşı olan insanlar var:

“—Ben ateistim, Allah’ı da tanımıyorum!” diyor.

Ona da bunun haksızlığını, yanlışlığını, mantıksızlığını güzelce anlatmamız lâzım! Bilmeyene de öğretmemiz lâzım! Hiç kimse bu dairenin dışında, mahrum kalmasın... Herkes İslâm’ı öğrenecek.

c. Emr-i Ma'ruf, Nehy-i Münker

İslâm'ı öğretme çalışması, bu da bir teorik çalışma... İslâm'ı öğrenmemiz de teorik, öğretmemiz de teorik... Öğrenmek ve öğretmek... Ne yapacağız?.. Kendimiz de yaşayacağız, öğrettiklerimiz de yaşayacak. Bu da işin uygulama kısmı....

Bir de İslâm'ı yaşamayanların topluma zarar vermesini engellememiz lâzım!.. Biz buna *nehy-i münker farzı diyoruz. Emr-i ma'ruf, nehy-i münker...*

Emr-i ma'ruf; “Şu güzel şeyi yap!” demek, yapılması için destek vermek, hatta icabında zorlamak... Meselâ:

“—Kalk bakayım oğlum, bu vakitte uyunmaz! Abdestini al bakayım, sabah namazını kıl!”

Bu bir emr-i ma'rufur. Çocuk kendi haline kalırsa, —veya hanımı, veya bir başkası— namazı kılmayacak. Onun için, ona bir zorlama yapıyoruz. Hatta;

“—İstemiyorum, sonra kılarım!” filân dese;

“—Hayır, olmaz! Sabah namazının vakti geçmek üzeredir, şimdi kılacaksınız!” diyoruz.

Bir de nehy-i münker var. Bazen;

“—Yok, onu öyle yapma bakayım, çekil oradan; ayıptır!” demek gerekiyor.

Meselâ, komşunun camını kırmağa kalkıyor. Komşunun duvarına tırmanmış, sen de camiye gidiyorsun. Çocuk senin gözüne bakıyor. Sen de:

“—İn bakayım oradan! Başkasının meyvası alınır mı, ayıp değil mi?.. Haydi bakayım, babana söylerim sonra...” diyorsun.

Bu nedir?.. Bu da bir nehy-i münkerdir. Yoksa çocuk oradan elma, erik çalacak. Küçük bir şey ama alışması doğru değil... Yaptığı iş prensip itibariyle doğru değil. Engellememiz lâzım!

Onun için, bizim eski toplumumuzda mahallelerinde herhangi bir kötülüğü yaptırmamış mahalleli... Hatta, delikanlılar adetâ nöbet tutarmış sokaklarında ki,

“—Herhangi bir gayr-i meşru iş olmasın, bir kötü insan oralara gelmesin!” diye gayret ederlermiş.

İşte başkalarına kötülüğü yaptırmamak, iyiliği yaptırmak hususunda da bir fonksiyon icra etmek, bir gayret göstermek; bu da İslâm'ın çok önemli bir emridir. İnsan bunu yapacak, sevap kazanacak. Nasıl sevap kazanacak?..

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuş ki:⁴

⁴ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.274, no:22414; Taberânî, *Mu'cemü'l- Kebîr*, c.XVII, s.226, no:628; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.85, no:86; İbn-i Hibbân, *Tabakâtü'l-Muhaddisîn*, c.IV, s.217; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.VII, s.383; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.342; Ebû Mes'ud el-Ensârî RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.41, no:2670; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VII, s.275, no:4296; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Kadâi'l-Havâic*, c.I, s.39, no:27; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.357, no:23077; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd- Duafâ*, c.III, s.298; Süleyman ibn-i Büreyde babasından.

Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.116, no:7657; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.V, s.90; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.III, s.34, no:2384; İbn-i Hacer,

الدَّالُّ عَلَى الْخَيْرِ كَفَاعِلِهِ

حم. طب. خط. عد. عن أبي مسعود الأنصاري؛ ت. ع. وابن أبي الدنيا عن أنس؛ حم. عد. عن (سليمان بن بريدة عن أبيه؛ هب. عد. عن ابن عباس)

(*Ed-dâllü ale'l-hayri kefâilihî*) “Hayra delâlet eden, hayrı yapmış gibi ecir alır.”

Bir insan bir kimsenin iyi bir şey yapmasına sebep olursa, onun kazandığı sevabın bir misli, ondan hiç eksiltilmeden kendisinin defterine de yazılır.

O halde, biz iyiliklerin yaptırımından çok kâr ediyoruz. Kendi amellerimiz var, a'mâl-i sâlihâmız, hayrât ü hasenâtımız var, defterimize iyiliklerimiz yazılıyor. Ama bir de başka insanları da iyiliğe çekmişsek, onların yapmış olduğu iyiliklerin de sevaplarının kopyaları bizim hesabımıza geçiyor boyna... Onun kazandığı sevap kadar sevap, bizim defterimize de yazılıyor. Böylece biz, sanki bir insanın sevabı kadar sevap kazanmıyoruz, ne kadar insanı etkilemişsek onlar kadar, bin insan kadar, on bin insan kadar, yüz bin insan kadar... sevap kazanıyoruz. Muhteşem bir şey!..

“—Bu kadar büyük sevap kazananlar var mı?..”

Lisânü'l-Mîzân, c.IV, s.351, no:1031; Ukaylî, *Duafâ*, c.III, s.306, no:1317; Sehl ibn-i Sa'd RA'dan.

Bezzâr, *Müsned*, c.V, s.150, no:1742; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VI,s.266; İbn-i Hibbân, *Tabakâtü'l-Muhaddisîn*, c.III, s.555; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.418; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.XXVIII, s.193; Hz. Aişe RA'dan. RE, 207/5.

Var... Meselâ, İmam-ı Gazâlî'nin ben hayranıyım şahsen... İmam-ı Gazâlî'nin kitapları herkesin kütüphanesinde vardır. Düşünün, sizin kütüphanenizde de mutlaka üç beş tane İmam Gazâlî'nin kitabı vardır. Okumuşsunuzdur, sevmişsinizdir. *Eyyühe'l-Veled'i* vardır, *İhyâ-u Ulûm'u* vardır, *Kimyâ-yı Saadet'i* vardır, diğer eserleri vardır; okumuşsunuzdur.

Şimdi onları okuyunca siz, şunu da yapayım, bunu da yapayım diyorsunuz. İlminiz artıyor, güzel bir şeyleri yapmağa karar veriyorsunuz, kötü bir şeyleri yapmaktan vaz geçiyorsunuz. İlminizi uygulamaktan bir sevap kazanıyorsunuz. İmam-ı Gazâlî de 1111 yılında, bundan ne kadar asır önce vefat etmiş; ama siz o iyiliği yapınca, o da sevabı hemen alıyor.

Türkiye var, Pakistan var, Arabistan var, Afrika var, Avrupa var, Amerika var... Dünyanın her yerinde onu okuyan insanlar var. O halde düşünün, ne kadar muazzam sevaplar geliyor. Buradan da anlıyoruz ki, bir alim, bir mürşid, insanları doğru yola çeken, insanlara iyiliği öğreten bir insan, çok muazzam sevaplar kazanıyor. Hakîkaten de,

رُتْبَةُ الْعِلْمِ أَعْلَى الرُّتَبِ

(Rütbetü'l-ilmi a'le'r-ruteb) "İlmin rütbesi İslâm'da enyüksek rütbedir." denilmiş o bakımdan.

Onun için, biz ne yapacağız?.. İslâm'ı yaşayacağız, İslâm'ı öğreteceğiz, İslâm'ı uygulayacağız.

çağız, İslâm'ı uygulattıracağız... Günahı da yaptırtmamak için aktif olacağız. İşte en ileri vatandaş çehresi... Hani modern ülkelerde yazılmış iyi vatandaş, iyi insan diye kitaplar filân da hatırlıyorum ben, bilmiyorum onların içinde bu kadar güzel, bu kadar aktif bir prensip var mı?.. Bu kadar insana sorumluluk yükleyen bir anlayış var mı?

Bizim dinimiz böyle... Biz başkasının yaptığı günahı dahi elem duyuyoruz, onun yapılmaması için elimizden gelen tedbiri almakla vazifeli olduğumuzu hissediyoruz ve o hususta gayret gösteriyoruz, göstereceğiz, göstermemiz lâzım!

Birinci hadis-i şerif bu.

d. Hayra veya Şerre Çağırma

İkinci hadis-i şerife gelelim. Bu da yine ictimâî, yâni sosyal önemi olan bir konuyu bize hatırlatıyor. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuş ki:⁵

أَيُّمَا دَاعٍ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ فَاتَّبِعْ فَإِنَّ عَلَيْهِ مِثْلَ

' İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.75, no:205; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Lafız farkıyla: Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2060, no:2674; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.612, no:4609; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.43, no: 2674; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.75, no:206; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.397, no:9149; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.141, no:513; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.I, s.318, no:112; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.XI, s.373, no:6489; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.428, no:8338; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.I, s.103; Ebû Avâne, *Müsned*, c.III, s.495, no:5823; Ebû Hüreyre RA'dan.

Mecmaü'z-Zevâid, c.I, s.410, no:773; *Kenzü'l-Ummâl*, c.XV, s.1190, no:43076, 43077; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.X, s.403, no:9903 ve c.XX, s.302, no:22165.

أَوْزَارٍ مِّنْ اتَّبَعَهُ وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْئًا
وَأَيُّمَا دَاعٍ دَعَا إِلَىٰ هُدًى فَاتَّبِعْ فَإِنَّ لَهُ مِثْلَ أَجُورِ
مَنْ اتَّبَعَهُ وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْئًا

(.ه. عن أنس)

RE. 178/3 (*Eyyümâ dâin deà ilâ dalâletin, fe'ttübîa, feinne aleyhi misle evzâri meni'ttebeahû, ve lâ yenkusu min evzârihim şey'â; ve eyyümâ dâin deà ilâ hüden, fe'ttübîa, feinne lehû mislü ücûri meni'ttebeahû, ve lâ yenkusu min ücûrihim şey'â.*)

Büyük hadis alimi İbn-i Mâce, bu hadis-i şerifi Enes RA'dan rivayet eylemiş. Mânâsı şöyle:

(*Eyyümâ dâin*) “Herhangi bir davetçi, çağırıcı, kılavuz, önder ki, (*deà ilâ dalâletin*) bir dalâlete, sapıklığa etrafını çağırmış. Ortaya çıkmış, çığırtnaklık yapıyor, çağırıcılık yapıyor, dâvetçilik yapıyor, kendisini dinleyenleri sevk etmeğe çalışıyor. Ama nereye?.. Dalâlete, sapıklığa, şaşkın bir işe, günah olan bir şeye... (*Fe'ttübîa*) Bazıları da onu duyuyorlar, ‘Aaa, tamam, güzel, ben de geleyim, ben de yapayım!’ diye ona tâbî oluyorlar, dâvetine icabet ediyorlar, günahı işlemeğe yöneliyorlar.” O davet etti, ötekiler de yöneliyor.

(*Feinne aleyhi misle evzâri meni'ttebeahû*) “O davet eden kimseye, kendisine tâbî olanların işlediği günahlar kadar günah da yüklenir. Davet ettiği için... (*Ve lâ yenkusu min evzârihim*

şey'â) Ama o günahı işleyenlerin de günahlarında bir azalma olmadan, eksilme olmadan..." Oradan alınarak değil yâni. O günahı işleyene o günahlar veriliyor, cezalar defterine yazılıyor; mahvolacak, cezasını çekecek, perişan olacak... Ama davet eden kimse de, yola durup da insanları o yanlış yola çağırın kimse de aynı miktarda günahı yüklenecek ve defterine o günahlar yazılacak.

Çağırmasaydı, öyle bir şeyin çığırkanlığını yapmasaydı...

Aksi de var: (*Ve eyyümâ dâin deâ ilâ hüden*) "Herhangi bir çağırıcı ki, hidâyete dâvet ediyor, yâni Allah'ın sevdiği güzel bir yola, sevaplı bir işe, hidayet damgası taşıyan, hani (*İhdina's-sırâta'l-müstakîm*) 'Bizi doğru yola hidâyet eyle, sevk eyle...' diyoruz ya; böyle bir güzel, doğru yol üzerine yapılan güzel bir fiil, bir hareket, herhangi bir işlem, eylem, tavır, güzel bir şeye çağırdı, davet etti.

(*Fe'ttübîa*) Ona da bazı insanlar, 'Evet ne kadar güzel bir şeye davet etti bizi, tamam biz de böyle yapalım!' dediler, tâbî oldular. (*Feinne lehû mislü ücûri meni'ttebeahû*) İşte kendisinin sözünü dinleyip, o güzel işleri yapmaya kalkan insanların sevaplarının misli, aynen buna da verilir. (*Ve lâ yenkusu min ücûrihim şey'â.*) O sevaplı işleri işleyenlerin sevaplarından hiç bir şey eksilmeden... Onlar o sevapları alırlar; onların aldığı sevaplar kadar, o çağırın insana da sevap verilir."

Misallendirelim: Meselâ, bir adam diyor ki:

"—Gelin bu akşam, lise günlerini anmak için bir

âlem yapalım, bir toplantı yapalım, eğlenelim! Yiyelim içelim, kâm alalım dünyadan...” diye çağırıyor.

Dinleyenler de:

“—Tamam, okulda beraberdik, şimdi iş adamı olduk ama, işte okulumuzun kutlama günü, gidelim şuraya...” diyorlar.

Gidiyorlar, hepsi birden bir şeyler içiyorlar, günahlar işliyorlar. Tamam, işte o ilk çağırın adam, telefonu açıp da ötekisini çağırın adam, kendi günahının üstüne, çağırdığı kimselerin günahları kadar da ayrıca günah alır.

Diyelim ki bir vaiz, bir hocaefendi çıkıyor kürsüye diyor ki:

“—Bakın, sabah namazından sonra camide oturmayı Peygamber Efendimiz severdi. İşte işrak vaktine kadar Kur’an okuyarak, zikrederek vakit geçirirdi. Böyle vakit geçirenin sevabı çoktur.

Tirmizî’nin Enes ibn-i Mâlik RA’dan rivayet ettiğiğine göre, SAS Efendimiz şöyle buyurmuşlar:⁶

مَنْ صَلَّى الْفَجْرَ فِي جَمَاعَةٍ ثُمَّ قَعَدَ يَذُكُرُ اللَّهَ حَتَّى
تَطْلُعَ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ كَانَتْ لَهُ كَأَجْرِ
حَجَّةٍ وَعُمْرَةٍ تَامَةٍ تَامَةٍ تَامَةٍ

(ت. حسن عن انس)

⁶ Tirmizî, *Sünen*, c.II, s.481, no:586; Begavî, *Şerhü’s-Sünneh*, c.II, s.9; Enes ibn-i Mâlik RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.VII, s.808, no:21508; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.XX, s.496, no:22727.

RE. 426/14 (*Men salle'l-fecre fî cemâatin*) ‘Kim sabah namazını cemaatle camide kılsa, (*sümme kaade yezkürü'llâhe hattâ tatlua'ş-şems*) sonra Allah'ı zikrederek zamanını değerlendirmek sûretiyle, güneş doğup kerahat vakti çıkıncaya kadar oturursa...

(*Sümme sallâ rek'ateyn*) Kerahat vakti geçtikten sonra, kalkıp iki rekat namaz kılsa; (*kânet lehû keecri hâccetin ve umretin tâmmetin, tâmmetin, tâmmeh*) böyle oturmak, bu ibadeti yapmak, ona o gün tam bir hac ve umre yapmış gibi sevap kazandırır; tam bir hac ve umre yapmış gibi, tam bir hac ve umre yapmış gibi...’ buyurmuşlar.

O gün bir hac ve umre yapmış kadar sevap alır; rızkı bol olur, ölürse imanla göçer, şöyle olur, böyle olur...” diye, ballandırıyor anlatıyor.

Dinleyen şahıs da diyor ki:

“—Ben de yarın sabah namazından sonra oturayım, camide böyle yapayım, sevabı alayım! Bir hac ve umre sevabı az değil.” diyor.

Tamam; ertesi gün kalkıyor ve sabah namazını kıldıktan sonra camide öyle oturuyor rahat bir şekilde... Kur'an-ı Kerim'ini okuyor, Yâsin'ini okuyor, dualarını ediyor, tesbihlerini çekiyor. Sonra güneşin doğmasından yarım saat kadar vakit geçtikten sonra kalkıyor, işrak namazını kılıyor. Oh, kalkıyor gidiyor.

Şimdi bu kimse ne yaptı?.. Bir hac ve umre sevabı aldı, rızkı bol oldu, bir takım büyük mükâfata nail oldu, büyük sevaplar kazandı. Bu

sevapları alacak, onun defterine yazılacak ama o hoca efendi ona söylemişti ya, vaazda kürsüden hatırlatmıştı, bu ondan öğrenmişti. O hoca efendinin defterine de, melekler onun kazandığı sevap kadar sevap yazarlar. Niçin?.. O anlattı, bu dinledi. Onun anlattığını uyguladığı için.

İslâm'ın toplumsal yönü bu... İyi bir şeye çağırdığınız zaman, çağırdığınız kimselerin işledikleri iyiliklerin sevabının bir mislini siz alacaksınız. Kötü bir yere çağırdığınız zaman, işlenen günahların vebalinin bir misli de sizin omuzunuza yüklenecek. Başkaları işlemiş, sizin omuzunuza yüklenecek. Çünkü onları siz o işe çağırdınız.

O halde ne yapacağız: Hiç bir kimseyi hiç bir kötü yola çağırmayacağız, herkesi iyi yola çağırmaya gayret edeceğiz.

Bu iki hadis-i şeriften karşımıza beliren tablo nedir, toplu yaşamda, topluluk hayatında, içtîmai hayatımızda nasıl davranmamız gerekiyor?.. Kendimiz iyi insan olacağız, başka insanları iyi işe çağıracağız; kötü işe çağırmayacağız. Kendimiz a'mâl-i sàliha işleyeceğiz; başkalarının da iyi işler işlemesi için aktif propaganda, reklam, tanıtma, öğretme işleri yapacağız. Bunun aksine kötü şeylerin yapılmamasına da gayret göstereceğiz ve kötülükleri yapmak isteyene mânî olacağız.

Bazıları,

“—Benim hürriyetim var, istediğimi yaparım. Sana ne, karışma bana!” filan diyorlar.

Öyle değil. Mehmed Akif rahmetlinin dediği gibi:⁷
Adam aldırma demem, aldırırım;

*Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırım!*⁸

---

⁷ Mehmet Âkif Ersoy: 20 Aralık 1873'te İstanbul'da doğdu. Türkiye Cumhuriyeti'nin millî marşı olan İstiklâl Marşı'nın yazarıdır. *Çanakkale Destanı*, *Bülbül*, *Safahat* en önemli eserlerindedir. II. Meşrutiyet döneminden itibaren Sırat-ı Müstakim (daha sonraki adıyla *Sebil'ür-Reşad*) dergisinin başyazarlığını yapmıştır. Kurtuluş Savaşı sırasında Burdur milletvekili olarak 1. TBMM'de yer almıştır.

Abbâs Halîm Paşanın dâveti üzerine 1923'te Mısır'a gitti. 1923'te Mısır'a gitti. Mısır yıllarında Kuran çevirisinin yanı sıra Türkçe dersleri vermekle meşgul oldu. Son yıllarında siroza yakalandı. 17 Haziran 1936'da tedavi için İstanbul'a döndü. 27 Aralık 1936 tarihinde İstanbul'da hayatını kaybetti. Kabri Edirnekapı Şehitliği'ndedir.

Mehmed Âkif yaşadığı devri bütün genişlik ve derinliği ile şiirlerinde yansıtmaya çalışmıştır. Şiirlerinde bâzan düşünce, bâzan duygu ön plandadır. Aruzu en güzel şekilde kullanan şâirlerdendir. Şiirlerinde bir taraftan hürriyet, doğruluk, samimiyet, vatanseverlik, adâlet, istiklâl gibi ahlâkî kıymetleri telkin ederken, diğer taraftan cemiyetlerin çökme sebebi olan riyakârlık, münâfıklık, korkaklık, dalkavukluk, tembellik, zulüm gibi fenalıklara şiddetle hücum eder.

⁸ Şiirin tamamı şöyle:

*Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.*

*Biri ecdadıma saldırdı mı, hatta boğarım!..
Boğamazsın ki! Hiç olmazsa yanımdan kovarım.*

*Üç buçuk soysuzun ardından zağarlık yapamam;
Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam.*

*Doğduğumdan beridir, aşığım istiklale;
Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lale!*

*Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum
Kesilir belki, fakat çekmeye gelmez boyunum!*

*Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim,
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim!*

*Adam aldırmada geç git, diyemem aldırırım.
Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırım!*

*Zalimin hasmıyım amma severim mazlumu...
İrticanın şu sizin lehçede mânâsı bu mu?*

Allah kabrini nur doldursun, cümle geçmişlerimize rahmet eylesin... Onun dediği gibi, biz sorumluluk duygusu taşıyoruz. Bir takım zararlar, sıkıntılar, üzüntüler, başı ağrıtabilecek, gönlü kırabilecek bir takım olaylarla karşı karşıya gelme durumu olsa bile, biz böyle davranacağız.

Tabii düşünün, böyle insanlardan müteşekkil bir toplumu...

Diyorlar ki, Kızılcahamam'a gelirken:

“—Azaphane Deresi...”

Diyorum ki:

“—Bir kere o Azaphane değil, *A'zeb Deresi*. *A'zeb de azab demek değil, bekâr demek.*”

A'zeb Deresi ne demek?.. Bekârların deresi.

Birçok yerde bekâr deresi vardır. Bu ne demek?.. Eski devirde şehrin içinde, beldenin içinde kimse günah işleyemiyormuş. Neden?.. Aklı başında, ayetleri, hadisleri bilen, ciddî, müslüman, mütedeyyin, sâlih, âbid, zâhid insanlar yaptırmıyorlar. Şehrin içinde, beldenin içinde, köyün içinde, bir günahı, göz göre göre işlettirmiyorlar.

Ne yapıyor o zaman bekârlar?.. Gidiyorlar, sazını alıyor, çalgısını alıyor, derenin içinde dımbırdatıyor. Veya saklı saklı, gizli gizli içkisini alıyor, derenin kenarında içiyor veya bir kadın götürüyor, oynatıyor... filân. Allah saklasın, Allah böyle durumlara düşürmesin...

Yâni nerede yapıyor? Bekârların eğlendiği bekâr deresinde, yâni kaçak yerde, gizli günahların işlendiği yerde... Tabii ötekiler fırsat bulsa, ona

da müdahale ederler ama, beldeden oraya gelineceye kadar onların nöbetçileri vardır, “Geliyorlar!” bilmem ne filan derler, kaçarlar.

Günahı yaptırmazlar. İşte toplumda o zaman iyilik oluyor, kötülük yapılmıyor. Çok saklı şekillerde, çok gizli yollarla birisi yapıyorsa; o zaman, Allah onun cezasını veriyor. Ama hiç olmazsa toplumdaki sorumlu olan insanlar, yöneticiler günaha girmiyor. Bir de o günahları gören insanlar müdahale ettikleri için, kimse de kalkıp herkesin gözü önünde böyle bir şey yapamıyor. Yaparsa takibata uğruyor, protestoya uğruyor; yapamıyor. O zaman toplum iyi bir toplum oluyor, iyilikler yapılıyor, ileri gidiyor, günahlar olmuyor, haramlar işlenmiyor, haksızlıklar yapılmıyor, zulümler olmuyor. İslâm toplumları tarih boyunca, İslâm’ın hâkim olduğu zamanlarda işte böyle mutlu yaşamışlardır, pırıl pırıl yaşamışlardır, tertemiz yaşamışlardır. Dün akşam da hadis dersinde söyledim. Bu tabii kendimiz müslüman olduğumuz için, kendimizi reklam etmemiz gibi düşünülebilir.

Öyle diyebilirler bazı insanlar ama, bizim dışımızda olup, müslüman olmayıp, bizim ülkemize misafir olarak gelmiş insanların hatıraları var, yazıları var.

Meselâ: Baron de Büsbek⁹ diye bir Hollandalı,

⁹ Baron de Busbek, Osmanlı Devleti’nin en kudretli ve Avrupalılar tarafından da en çok merak edilen Kanunî döneminde Avusturya sefiri olarak Türkiye’ye gelmiştir. 1554-1562 yılları arasında sekiz yıl süren büyükelçiliği sırasındaki bilgi ve gözlemlerini dört mektup halinde arkadaşı Nicholas Michault’ya yazmıştır. Baron de Busbek’in mektupları, Latince aslından *Türk Mektupları* adıyla Hüseyin Cahit Yalçın tarafından Türkçe olarak yayımlanmıştır. Bu mektuplar, daha sonra *Kanuni Devrinde Bir Sefirin Hatıratı* adıyla 1953’te neşredilmiştir.

Belçikalı bir seyyah gelmiş Kanunî devrinde... Kanunî devrini anlatıyor. İstanbul'un manzarasını, halkın halini, ahlâkını, alışverişini kitabında, hatıralarında anlatıyor. Müslümanların çok dürüst olduğunu, temiz olduğunu, sözlerine sadık olduğunu, güvenilir olduğunu söylüyor ve diyor ki:

“—Eğer siz Osmanlı ülkesine ziyarete giderseniz, bir müslümana misafir olabilirsiniz. Çünkü yatakları temizdir, yorganı temizdir, yemekleri temizdir, evi temizdir...” diyor. “Sakın, benim dindaşım diye bir gayrimüslime misafir inmeyin!” diye böyle ikaz ediyor.

Sonra devam ediyor:

“—Bir müslüman size şunu şöyle yapacağım diye söz vermişse, tamam demişse; sözü sözdür. Yâni yazılı bir senet olmasa bile, dediğini yapar; çünkü sözüne sadıktır onlar... Ama bir gayrimüslimle anlaşma da yapsan, yine seni aldatır, hile yapar, ona itimad edilmez.” diye söylüyor.

Bu neyi gösteriyor? Düşmanın, yabancı bir insanın, ülkemize gelmiş bir misafirin sözleri bunlar. Bizden olan bir kimsenin sözü değil... Osmanlı toplumunun İslâm'dan mutlu olduğunu, halkın tertemiz olduğunu ve İslâm'dan mahrum olan kesimlerin de, o seviyeye çıkamadığını gösteriyor.

“—Efendim, toplum ileridir.”

Hayır, toplum ileri değil! Toplumun içinde İslâmî hayatı benimsemiş mü'minler ileri; İslâmî hayattan mahrum kalmışlar o ahlâka sahip değil...

Nereden kaynaklanıyor fazîlet?.. İslâm'ın kendisinden, müslümanlıktan kaynaklanıyor. Bu çok önemli...

Seyyahların hatıraları, bu bakımdan bizim için güzel birer misâl oluyor. Temenni ederiz ki, İslâm'ı ailemizde yaşayalım, kendi nefsimizde, içimizde yaşayalım, ruhumuzda yaşayalım; mahallemizde yaşayalım, köyümüzde, kasabamızda yaşayalım!.. Her şey Allah'ın rızasına uygun olsun...

Allah'ın rızasına uygun olmayan şeyleri de temizlemek için elbirliğiyle bir çalışma yapalım!..

Çevre temizliği diyoruz, Çevre Bakanlığı kuruldu. Bir de böyle ahlâkın temizlenmesi meselesi var... Ahlakî çevrenin de güzelleşmesi, temizlenmesi, günahlardan arınması meselesi var... Biz her yönden çevreciyiz.

Çevre-kültür derneklerimizi kuran arkadaşlarımızdan Allah razı olsun... Biz çevreyi ağaçlandırmak istiyoruz, çevreyi temizlemek istiyoruz, çevreyi güzelleştirmek istiyoruz. Tarihî çevreyi, sosyal çevreyi güzelleştirmek istiyoruz. Toplumda yetişen bir insanın, sıhhatli bir ruhla yetişmesini sağlayacak tedbirleri almak istiyoruz.

Mânevî çevreyi temizlemek istiyoruz. Günahlardan insanların çevresini temizlemek istiyoruz. Günahların göz önünde, örnek olacak, başkalarını şaşırtacak bir şekilde misal olarak görünmesini dahi arzu etmiyoruz.

Allah-u Teâlâ Hazretleri İslâm'ın güzelliklerini anlayıp, onu böyle şahsî hayatımızda, aile hayatımızda, toplum hayatımızda, her yönde, her yerde güzelce uygulamayı nasîb etsin...

Böylece ne olacak?.. Dünya saadeti olacak...
Sonra ne olacak?.. Ahirette de, Allah'ın emir-
lerini tuttuğumuz için ahiret saadeti olacak.
Sonsuz, ebedî, çok güzel, nimetlere gark olmuş
durumda bir cennet hayatı...

Gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, kim-
senin hayaline sığmayan güzelliklere, nimetle-
re müslümanlar sahip olacak.

Allah-u Teâlâ Hazretleri iki cihanda cümlelerinizi
bu saadetlere nâil eylesin, bahtiyar eylesin...

Aziz ve sevgili Akra dinleyicilerim, *es-selâmü
aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..*

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

31. 03. 1993 - AKRA

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak
ulaşmak için tıklayınız.](#)

